

PRAZNIKI, PRAZNOVANJA IN ŠEGE

PRAZNIK – kaj pomeni ta beseda? Prazen biti dela – nič delati – v prenesenem pomenu besede dela prost dan. Prazniki so že od nekdaj dela »prazni« dnevi, ki pa imajo poleg tega skupnega pomena še vsak svoje posebno ozadje, svojo zgodbo.

ŠEGE in NAVADE ponazarjajo medčloveške odnose; njihova značilnost je, da se spreminjajo in razvijajo v nove smeri.

Navada je pozdrav, pitje kave, ... dejanja, ki se pojavljajo ritmično - ob določenih situacijah.

Šega pa je rituirana navada. Šega se lahko spreminja v navado in obratno.

Običaj (izhaja iz hrvaške besede – navada)

Poznamo tri temeljne skupine praznikov:

- osebni prazniki: pomembnejši mejniki v človekovem življenju: rojstvo, poroka, rojstni dan, god, obletnica...
- prazniki družbe, koledarski prazniki ali prazniki leta:
  - posvetni prazniki: državni prazniki: kulturni praznik...
  - cerkveni prazniki: nujno je potrebno upoštevati večerligioznost in ločiti osebni odnos otroka in njegove družine do tega praznika ter širši civilizacijski pomen tega praznika!
Pomembno je odkrivati in spodbujati različne oblike ustvarjalnosti ob praznikih....
- prazniki in praznična ritualna dejanja ob delu: ob pokrivanju strehe smrečica, rezanje traku ob otvoritvah, ... tudi v vrtcu – ko zaključimo neko delo, ga povzdignemo z nekim ritualnim dejanjem...

Pri šegah oz. praznikih, ki so z njimi povezani je velikega pomena **stopnjevanje otroškega pričakovanja** -pripravo na praznike stopnjujemo en teden prej, vsak dan nekaj (n.pr. peka piškotov vsak dan pred božičem, kulturni praznik- 8. februar naj bo zaključek neke dejavnosti...).

(povzeto po predavanju dr. Janeza Bogataja)

PRAZNOVANJA so priložnost za:

- spoznavanje različnih kultur,
- učenje o tradicijah in vrednotah,
- sprejemanje drugačnosti, spoštovanje različnih kultur, tradicij,
- sodelovanje med otroki, starši in vzgojitelji,

Pri načrtovanju praznovanj je potrebno upoštevati okolje, v katerem živijo družine.

Kurikulum, str. 55: »Torej je potrebno z lastnimi posebej organiziranimi dejavnostmi obeleževati le tiste praznike, ki so v načelu vsem skupni (državni prazniki). Množične tradicionalne verske praznike (božič, velika noč itn.) naj se v vrtcu obeleži le z dejavnostmi, ki so sprejemljive za vse otroke.

Primerna praznovanja v vrtcih preko leta po predlogu dr. Bogataja:

- Trije možje v decembru: ne prepovedujmo ničesar.
- 8. februar: kulturni praznik naj bo zaključek neke dejavnosti.
- 25. marec in 8. marec – funkcija mama je zelo pomembna.
- Butare – simbol zelenja, odpiranje narave, nov začetek, novo rostvo.
- Valentinovo: ptički iz testa – to je 1. dan ptičje ženitve
- Gregorjevo: to je 2. dan ptičje ženitve -dan ko se noč začne krajšati in daljšati dan- navada spuščanja lučk v vodo pomenila, da se ne dela več ob luči.
- Pust, pustno obdobje, seznanjati otroke s kulturno dediščino mask (DVD, slike), nato pa izdelovati po lastni zamisli in ne delati kopije!
- Velika noč: tema rodovitnosti (jajce) in družine; omogoča nam številne možnosti ustvarjanja...gremo v naravo narezati šibe, opazujemo kako se veje razcvetijo...
- Jurjevanje – jurjevo:.
- Dan državnosti – seznanjanje s simboli!
- Kres – junij – omogoča večerna druženja ob ognju.
- Dan spomina na mrtve – posvetimo družini, prednikom, otrok naj začuti, da je on naslednik nekoga...
- Martinovo: praznik letine, zaključek letine, praznovanje dobrin jeseni, razstave pridelkov, prihod jeseni...
- Dan vrtca – smiselno je uvesti ta dan.

Prazniki, ki so neprimerni za praznovanje v vrtcu:

praznik dela, binkošti, vnebovzetje, boj proti okupatorju, dan samostojnosti, dan reformacije...

VESELI DECEMBER

V tem mesecu nas obiščejo trije dobri možje: sveti Miklavž, božiček in dedek Mraz. V vrtcu nas je mnogo let tudi fizično obiskoval dedek Mraz, ostalih pa smo se izogibali. Končno smo zbrali pogum in naredili tako, kot pravi dr. Bogataj: v vrtcu naj vas fizično obiščejo vsi trije ali pa nobeden! Pomembno je doživetje ob praznovanjih, priprava nanje...in vse dragocene izkušnje, ki jih otroci prinesejo od doma in jih želijo deliti z nami. Ne prepovedujmo ničesar!

Skozi čas smo bili priča mnogim spremembam, pa vendar še danes nikjer ni točno opredeljeno kako praznovati v vrtcih. (Kurikulum str. 55). Vsekakor ostrih meja (kot včasih, ko so nam povedali kaj se sme in kaj ne sme praznovati) ni več. Kurikulum je odprt, dopušča marsikaj, s tem pa tudi zahteva od strokovnih delavcev v vrtcu visoko stopnjo strokovnosti in **dobro splošno razgledanost**. Tako lahko v številni literaturi (nekaj je navajam na koncu) beremo o zgodovini praznikov in praznovanj, različnih pogledov in možnosti ter tako nadgradimo znanja s področja slovenske kulturne dediščine. Spoznajmo vlogo otrok v posameznih praznikih nekoč in danes. Pridobimo si širok pogled – **spoznajmo pomen posameznih praznikov, načine praznovanj, šege in navade ob določenih praznovanjih, kulinarika...** in uporabimo ta znanja pri vsakdanjem delu z otroki.

Še posebej poglobimo vedenja o načelih:

- enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma,
- omogočanja izbire in drugačnosti,
- aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja idr.

V praksi poskušajmo med seboj povezati upoštevanje enega in drugega načela – torej predvidimo dejavnosti s katerimi se običajno pripravljamo na praznike in upoštevajmo otrokove zamisli – poslušajmo ga in ne sodimo o tem kaj je res in kaj ne.

Cilj našega dela naj bo širjenje **vedenja o stvareh** – ne pa širjenju vere! Pridobivajmo informacije od otrok in staršev iz različnih kultur, različnih tradicij...konkretne izkušnje ob praznikih in običajih....in ne podajajmo svojega mišljenja in svojega pogleda kot enega in edinega! Dopuščajmo različne poglede in razmišljanja, ne sodimo kaj je prav in kaj narobe – **naučimo se znati pogledati stvari od zgoraj – neobremenjujoče z lastnimi prepričanji!**

Pustimo, da otroci sami debatirajo med sabo. Na otrokova vprašanja se naučimo odgovoriti z vprašanjem – naj otrok razmišlja in sam pride do zaključkov, naj vpraša vrstnike kaj mislijo o tem... (primer: Kdo je prinesel darila? Kaj pa ti misliš? Jaz ne vem, vprašajmo še druge otroke...dopustimo različne razlage in ne delajmo zaključkov..)

Prazniki so povezani predvsem z družbo in jezikom, predvsem novoletni čas pa tudi z moraliziranjem. Dostikrat se še zgodi, da uporabimo nekaj podobnega: »Če ne boš priden, ne bo daril... Dedek mraz vse vidi, Miklavž posluša....Parkeljni bodo prišli...Ptički mu bodo povedali...«To je vse del prikritega kurikulumu moralne vzgoje z namenom discipliniranja otrok in nima veze z ničemer drugim. Tovrstno ravnanje strokovnih delavcev je nedopustno.

Vsekakor naj otroci v prazničnem decembru doživijo praznično vzdušje in skrivnostnost praznikov. **Prijaznost, toplina, čarobnost, pričakovanje**....Pustimo njihovi domišljiji prosto pot in jih ne obremenjujmo s preštevilnimi informacijami. Poudarek dajmo **spoznavanju različnih kultur in tradicij ter razvijanju vrednot**. Usmerjajmo k nematerialnim željam in pričakovanjem, izogibajmo se nepotrebnemu potrošništvu. Obvarujmo otroke pred nasiljem v medijih in trgovinah.

Vprašajmo se: »Kako praznovanja doživlja predšolski otrok? Kašne učinke imajo praznovanja na otroka?« in poskrbimo za: dobro klimo v oddelku, občutek varnosti, priložnosti za učenje, vsebine iz otrokovega doživljajskega sveta, konkretno raven, ustvarjalnost...

Vse pa je končno odvisno od strokovnosti vzgojiteljic, vzgojiteljev. Zato svetujem pridobivanje informacij in širjenje splošne razgledanosti in vedenj. Kje bomo izvedeli še kaj zanimivega o šegah in navadah na Slovenskem?

1. Ovsec D.: TRIJE DOBRI MOŽJE ; resnična zgodovina svetega Miklavža, Božička in dedka Mraza, Založba Kmečki glas.
2. Ovsec D.: Velika knjiga o praznikih – Praznovanja na Slovenskem in po svetu, LJ, 1992.
3. Ilich S.: PO PRAZNIKIH DIŠI , Državna založba Slovenije.
4. Kunaver D., Lipovšek B.: SLOVENSKE ŠEGE OB BOŽIČU IN NOVEM LETU, Mladinska knjiga.
5. Kuret N.: PRAZNIČNO LETO SLOVENCEV II, Družina.
6. Bogataj J.: SMO KAJ ŠEGAVI? Leto šeg in navad na Slovenskem, Založba Mladinska knjiga.
7. Bogataj J.: Sto srečanj z dediščino na Slovenskem, Ljubljana 1992.
8. Kroflič R.: OTROK V VRTCU: str. 18 Nadideološki pristop k načrtovanju.
9. Kurikulum za vrtce – str. 55...

Pripravila:
Joca Zec, dipl. vzg